

РЕЦЕНЗІЯ

заступника директора з наукової роботи Державної установи «Інститут стоматології та щелепно-лицевої хірургії Національної академії медичних наук України», кандидата медичних наук, старшого наукового співробітника Бабені Ганни Олександрівни на дисертаційну роботу Горбатовської Наталі Вікторівни на тему «Клініко-експериментальне обґрунтування профілактики та лікування генералізованого пародонтиту у вагітних жінок на тлі хронічного гастриту та анемії», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань

22 Охорона здоров'я за спеціальністю 221 Стоматологія

Обґрунтування вибору теми дослідження.

На сьогодні не існує єдиної думки відносно етіології, патогенезу стоматологічних захворювань під час вагітності. Дискусійними залишаються питання лікування захворювань пародонту в цей період, оскільки зберігається тенденція до підвищення активності перебігу каріозного процесу та збільшення ризику розвитку запальних змін в пародонті (до 60-80 %).

Особлива роль у розвитку захворювань пародонту відводиться мікробному фактору та гігієнічному режиму порожнини рота. Вагітність підвищує патогенність мікрофлори порожнини рота внаслідок підсилення проліферації умовно-патогенних мікроорганізмів, що призводить до зміни бар'єрної функції епітелію, розвитку та посилення клінічних проявів гінгівіту. Оскільки вагітність є фізіологічним процесом, що вимагає від організму перебудови багатьох видів обміну і надалі приводить до змін середовищ організму, зокрема слини, тому розробка ефективних способів лікування гінгівіту у жінок під час вагітності є актуальною.

Ще глибші зміни в гомеостазі ротової порожнини відбуваються в разі патологічного перебігу вагітності. Актуальним залишається вивчення питання стоматологічної захворюваності у вагітних із соматичною патологією, що обумовлено багатьма факторами, зокрема значною поширеністю захворювань

тканин пародонта серед населення, зростанням частоти екстрагенітальних захворювань у вагітних, впливом інфекції на організм вагітної та плода

На сьогодні відомі лікувально-профілактичні схеми, що застосовують для покращення стоматологічного стану порожнини рота вагітних, але, враховуючи специфічність обстеженої групи, вибір ефективних лікувально-профілактичних схем залишається досить складним завданням

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Державної установи «Інститут стоматології та щелепно-лицевої хірургії Національної академії медичних наук України» (далі – ДУ «ІСЦЛХ НАМН»): «Розробити гігієнічні лікувально-профілактичні засоби супроводу хворих із основними стоматологічними захворюваннями на тлі соматичної патології (№ держреєстрації 0117U000403), де автор була виконавцем окремих фрагментів теми.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, достовірність одержаних результатів.

Матеріали дисертації базуються на достатній кількості експериментального (32 білих щура) та клінічного матеріалу (106 вагітних жінок, з них 86 з соматичною патологією віком 18-41 рік).

В роботі використані сучасні експериментальні, клінічні, біохімічні, клініко-лабораторні, статистичні методи дослідження, адекватні поставленим завданням, відображають сучасний методологічний рівень досліджень.

Наукові положення, висновки та рекомендації повністю обґрунтовані, впливають із змісту роботи, мають теоретичне та практичне значення.

Цифрові дані опрацьовано статистично за допомогою різних методів варіаційної статистики, а також кореляційного аналізу.

Наукова новизна отриманих результатів.

Вперше проведено клініко-лабораторні дослідження стану тканин пародонту у вагітних жінок з різною супутньою патологією та встановлено, що

найбільш агресивний вплив на тканини пародонту завдає поєднання хронічного гастриту та анемії.

Вперше встановлено 100 %-ву поширеність хронічного гінгівіту серед вагітних жінок з хронічним гастритом й анемією з інтенсивністю $36,5 \pm 3,7$ % за індексом РМА.

Вперше надано наукові дані про високий кореляційний зв'язок між розповсюдженістю хронічного гінгівіту та наявністю хронічного гастриту та анемії (0,7950); встановлено їх позитивну кореляцію з гігієнічним станом ротової порожнини (0,3874) та негативну зі швидкістю саливації (-0.0356) у вагітних жінок.

За результатами експериментальних досліджень доведено високу лікувально-профілактичну ефективність гелю для ротової порожнини, що містить фіалку триколірну, екстракти золототисячника, шавлії та ехінацеї, використання якого сприяло у щурів стабілізації протизапальних маркерів тканин пародонта, маркерів мінерального, енергетичного обміну та стану систем антирадикального захисту, що привело до зниження ступеню атрофічних процесів в альвеолярному відростку в умовах експериментального пародонтиту.

Клініко-лабораторними дослідженнями показано, що комплексне лікування вагітних жінок, хворих на генералізований пародонтит початкового та I-го ступеня на тлі хронічного гастриту та анемії, дозволило знизити інтенсивність запального процесу та зупинити дистрофічні зміни в пародонті, нормалізувати біохімічні маркери ротової рідини та показники неспецифічного імунітету.

Практичне значення роботи. Встановлено, що у вагітних жінок поєднана супутня патологія (хронічний гастрит та анемія) негативно впливає на розвиток запально-дистрофічних захворювань пародонту та гігієнічний стан ротової порожнини.

Розроблено та обґрунтовано для практичного впровадження новий метод лікування генералізованого пародонтиту у вагітних жінок при поєднаній

патології: хронічний гастрит та анемія, що включає спеціально розроблений гель «Фіалка», препарат заліза (капсули), L-аргініна аспартат – «Тивортин» (сироп), зубну пасту «Ароматерапія» та ополіскувач для ротової порожнини «Лікувальні трави».

Запропонований комплекс прискорює клінічне одужання і сприяє стійкій стабілізації процесу в тканинах пародонта у вагітних жінок з хронічним гастритом та анемією.

Розроблено практичні рекомендації щодо раціонального використання пародонтопротекторного комплексу у вагітних жінок з хронічним гастритом та анемією.

Результати досліджень впроваджені в навчальний та лікувальний процес кафедри стоматології дитячого віку та імплантології Харківського національного медичного університету, кафедри стоматології Харківського національного медичного університету; в лікувальний процес відділення стоматології дитячого віку та консультативно-поліклінічного відділення ДУ «ІСЦЛХ НАМН», КНП «Міська стоматологічна поліклініка №2» Харківської міської ради та приватної стоматологічної клініки міста Одеси.

Апробація результатів дисертації. Основні положення роботи повідомлені та обговорені на IV Міжнародному конгресі «Медицина транспорту – 2020» (Одеса, 2020); на VIII Національному конгресі патофізіологів України «Патологічна фізіологія – охороні здоров'я України», присвяченому 120-річчю Одеської патофізіологічної школи (Одеса, 2020); на науково-практичній конференції за міжнародною участю «Актуальні питання сучасної стоматології», присвяченій 100-річчю стоматологічного факультету національного медичного університету імені О.О. Богомольця» (Київ, 2021).

Оцінка змісту дисертації, зауваження щодо оформлення. Дисертація викладена українською мовою на 181 сторінках комп'ютерного тексту і складається зі вступу, огляду літератури, розділу матеріалів і методів дослідження, 3-х розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення

результатів дослідження, висновків, списку використаної літератури і додатку. Робота ілюстрована 9 рисунками та містить 34 таблиці.

Зауваження: кількість наведених джерел літератури не відповідає справжньому (заявлено 392 джерела, насправді 279 джерел).

У вступі надано інформацію щодо актуальності теми, зв'язку роботи з науковою тематикою установи, де виконувалась дисертація, представлено мету й завдання дослідження, охарактеризовано об'єкт, предмет та методи дослідження, наведено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, особистий внесок здобувача, впровадження одержаних результатів, публікації.

Огляд літератури під назвою «Стоматологічне здоров'я вагітних жінок. Фактори, що зумовлюють розвиток і загострення стоматологічної патології в період вагітності. Методи профілактики та лікування» викладено на 24 сторінках, містить 3 підрозділи.

У підрозділі 1.1 представлено інформацію про фізіологічні процеси в організмі вагітної жінки, що впливають на стоматологічне здоров'я. У підрозділі 1.2. наведено чинники, що зумовлюють розвиток та загострення стоматологічної патології у вагітних жінок. Окремим підрозділом 1.3 представлено інформація щодо профілактики та лікування стоматологічних захворювань у вагітних жінок.

Автор робить висновок, що збереження стоматологічного здоров'я вагітних жінок усе ще актуальне, особливо за наявності в них супутньої екстрагенітальної патології, що потребує пошуку нових шляхів і способів профілактики та лікування захворювань пародонту, що стало підставою для проведення досліджень.

Зауваження: з нашої точки зору, назва огляду літератури завелика, та не є зрозумілим, про профілактику та лікування якої патології йде мова.

Розділ «Матеріали й методи дослідження» викладений на 17 сторінках, містить 3 таблиці. У розділі, який включає чотири підрозділи, автор наводить

опис об'єктів та методів дослідження, детальну характеристику та обґрунтування використання препаратів, що застосовані у роботі.

Зауваження: занадто детально описано методи експериментальних, клінічних та клініко-лабораторних досліджень, можна було б дати просто посилання, тим більше, що всі методи є загальновідомими.

Третій розділ дисертації під назвою «Стан тканин пародонта у вагітних жінок з супутньою соматичною патологією» викладений на 21 сторінці, розділений на 4 підрозділи, ілюстрований 3 рисунками, містить 8 таблиць.

За результатами первинного пародонтологічного обстеження вагітних жінок з соматичною патологією, представленими у підрозділі 3.1, автор робить висновок, що найбільш агресивного впливу на пародонт надає поєднання хронічного гастриту та анемії. У наступних 3-х підрозділах представлено результати клініко-лабораторного обстеження вагітних жінок, хворих на хронічний гастрит та анемію, оцінка гігієнічного стану їх ротової порожнини, гомеостазу ротової рідини, стану тканин пародонту та результати визначення біохімічних показників ротової рідини у зазначеної групи вагітних жінок, а також результати проведеної статистичної обробки.

Зауваження:

- з нашої точки зору, назва підрозділу 3.4 («Порівняльний аналіз отриманих показників індексу РМА, швидкості саливації та індексу гігієни ротової порожнини») не є коректною і не відображає суть підрозділу, так як в ньому наведено результати кореляційного аналізу між досліджуваними показниками, за результатами якого автором встановлено, що основним фактором, який найбільше сприяє розвитку та обтяженню патологічного процесу в пародонті, є супутня патологія, а саме хронічний гастрит та анемія (коефіцієнт кореляції 0.7950).

- на жаль, не вказано, які саме захворювання пародонту та з яким перебігом (гострим або хронічним) зустрічались у вагітних жінок з супутньою соматичною патологією.

- у таблиці 3.1 скарги вагітних жінок загального характеру, з нашої точки зору, є зайвими.

Четвертий розділ дисертації «Розробка гелю для ротової порожнини "Фіалка" та дослідження його токсикологічних і пародонтопротекторних властивостей в умовах відтворення експериментального пародонтиту» висвітлений на 23 сторінках, представлено 2 підрозділами, містить 15 таблиць.

У підрозділі 4.1 наведено результати вивчення токсикологічних характеристик гелю «Фіалка», у підрозділі 4.2 – результати вивчення пародонтопротекторних властивостей гелю.

Питання: чому для проведення експериментальних досліджень була обрана саме кальцій-дефіцитна модель, і чи можна екстраполювати дані, отримані на моделі пародонтиту, на вагітних жінок з соматичною патологією, адже механізм розвитку захворювань пародонту різний?

П'ятий розділ дисертаційної роботи присвячено клінічній оцінці ефективності лікування та профілактики запально-дистрофічних захворювань тканин пародонту у вагітних жінок з хронічним гастритом та анемією. Розділ викладено на 18 сторінках, ілюстровано 6 рисунками, містить 7 таблиць.

Розділ містить 4 підрозділи, в яких представлено динаміку змін пародонтальних та гігієнічних індексів, швидкості саливації, біохімічного гомеостазу ротової рідини та неспецифічної реактивності під впливом використання вагітними жінками з соматичною патологією запропонованого лікувально-профілактичного комплексу.

На підставі проведених досліджень автором доведено високу ефективність лікувально-профілактичного комплексу, що підтверджується клініко-лабораторними показниками, отриманими через 3 місяці.

Зауваження:

- *дещо не зрозуміло, з яким саме пародонтологічним діагнозом вагітні жінки приймали участь у дослідженні, і чи залежало лікування або профілактика у вигляді комплексу від пародонтологічного діагнозу;*

- підрозділ 5.4 викладено всього на 2-х сторінках, він замалий за обсягом і його можна було б об'єднати з підрозділом 5.2.

У розділі «Аналіз та узагальнення отриманих результатів» на 11 сторінках автором проведена оцінка результатів виконаної дисертаційної роботи.

Зауваження: на жаль, в розділі немає порівняння отриманих власних результатів з результатами раніше проведених досліджень іншими авторами.

Основні наукові положення роботи і результати відображені у висновках, які відповідають меті і завданням роботи.

Практичні рекомендації є конкретними і зрозумілими для практичних лікарів.

Повнота викладу результатів дисертації у наукових фахових виданнях. За матеріалами роботи надруковано 8 наукових праць, з них 1 стаття у науковому періодичному виданні Румунії, включеному до наукометричної бази Web of Science, 4 статті у наукових фахових виданнях України групи Б (в тому числі 1 огляд літератури), 1 патент України на корисну модель, 2 тези у матеріалах конференції. Опубліковані праці повністю відображають основний зміст та результати дисертаційного дослідження.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації). За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації, не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Принципових зауважень щодо змісту та оформлення дисертаційної роботи немає. Подекуди звертали на себе увагу описки, граматичні та стилістичні помилки, проте їх наявність не зменшує значення та вагомості отриманих даних.

В якості дискусії пропоную дисертанту відповісти на такі запитання:

1. У Вас в роботі були вагітні жінки з гіпертрофічним гінгівітом. Яка була тактика лікування таких жінок?

2. Чи виявили Ви якісь характерні особливості перебігу запально-дистрофічних захворювань пародонту у вагітних жінок з хронічним гастритом та анемією?

3. У Вас в дослідженні взяли участь жінки від 18 до 41 року. Чи залежав стан тканин пародонту вагітних жінок від віку? І чи враховували Ви віковий фактор при призначенні лікувально-профілактичного комплексу?

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Горбатовської Наталі Вікторівни на тему «Клініко-експериментальне обґрунтування профілактики та лікування генералізованого пародонтиту у вагітних жінок на тлі хронічного гастриту та анемії» за актуальністю теми, науковим та практичним значенням отриманих результатів, їх новизною та опублікованістю, об'єктивністю та обґрунтованістю висновків відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року, та Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом МОН України № 40 від 12.01.2017 року, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 22 Охорона здоров'я за спеціальністю 221 Стоматологія.

Рецензент

Заст. директора з наукової роботи
ДУ «ІСЦЛХ НАМН»,

к.мед.н., с.н.с.

Ганна БАБЕНЯ

Підпис Габеня Т.О. *завіряю*

Інспектор відділу кадрів ДЕРЖАВНОЇ УСТАНОВИ
«ІНСТИТУТУ СТОМАТОЛОГІЇ та ЩЕЛЮНО-ЛИЦЕВОЇ
ХІРУРГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ»

Матерчук Т.М.

« 08 » 12 2023

